

Isaac Deutscher:
" Stalin "

10

Arthur Koestler
Ignazio Silone
Richard Wright
Aldous Huxley
Louis Fischer
Stephen Spender

*

GUDEN SOM SVIKTET - NOGEN - MEN IKKE ALLE.

Alt menneskelig har form eller tar form. Samfund mellem mennesker danner ingen undtagelse fra denne regel. Samfundsformer kjenner vi som realiteter og som Idéer. Menneskehetens store ^{tenkere} ~~for-~~skere har beskjeftiget sig med å finne den idéelle samfundsform og i böker, som William James Durants: Store Tenkeres Liv og Meninger og Bertrand Russells: ^{Landets} Vækerhusets Filosofi, vil man kunde tilegne sig en oversikt over de resultater de er kommet til.

Der er ikke så mange alternativer å velge mellem. Enmannsvelde (diktatur), ~~fo~~mannsvelde (oligarki) og allemannsvelde (demokrati).

[Som beskyttelse mot begrebsforvirring bör det allerede her nevnes at demokrati ~~ikke~~ ^{idag} tjener som deknavn for samfundsformer som i realiteten hörer inn under de 2 förstnevnte grupper, diktatur og oligarki.] Den alt overveiende del av de store filosofer har tatt parti for de 2 förstnevnte samfundssystemer, enmannsvelde og ~~fo~~mannsvelde, ut fra den betragtning at ledelsen av et samfund er betinget av visse forutsetninger. De har mere tillid til individet enn til massen. Men der er også betydelige tenkere som har fundet lösningen i en demokratisk samfundsform, fordi de har stillet kravet til rettferdighet höiere enn alle andre krav. Hvis vi ser oss om i verden idag, vil vi finne alle ovennevnte samfundsformer representert.

Beviset for at en samfundsform er idéell, skulde vel sökes i en total tilfredshet hos vedkommende samfunds medlemmer. Det er imidlertid neppe nulig å papeke en samfundsform som har fört fram til en slik total tilfredshet, hvis vi ikke godtar taushet som et sådant bevis. Det kan man neppe gjøre hvor samfundsformen er slik at det er forbundet med livsfare å tilkjennegi utilfredshet.

Dette synes imidlertid å være den feil som samtlige forfattere av "Guden som sviktet" både har begått og erkjent.

Felles for alle disse forfattere er en ærlig söken efter rettferdighet. De har sett medmennesker lide urett og fölt det som et kall å skape rettferdighet. Det dreier sig ikke her om mennesker

*

som selv har lidt materielle savn og som er drevet frem av et begjær efter materielle goder. Disse forfattere er mennesker som er drevet av trang til å hjelpe sine medmennesker. Deres motiver er ikke egoistiske. De er idéalister og ganske ualmindelig velutdannede idéalister. De har satt alle hensyn til sin egen ^{hviskede} person til side og søkt sannhet og rett der hvor de trodde de var å finne. De trodde de var å finne i kommunismen. De tok feil og erkjente sin feil. Både deres tro og deres feiltagelse er av betydelig interesse. Hva var det som ~~bevirket~~ bevirket at disse meget intelligente mennesker kunde tro på kommunismen? De levte i samfund hvor de var vidner til urett. De så mennesker leve i overflod og mennesker leve i nød. De trodde at kommunismen førte til utjevning. De var vidner til stadig politisk uro og permanent misnöie i samfundet. De trodde at kommunismen böd på orden og diciplin. De lengtet efter enhet og likhet mellem mennesker og de trodde ~~og de trodde~~ at massenes forening kunde skape det. De søkte og gikk tilknytning til kommunismen. Hva mötte dem der? Da de var kjente menn i sine egne samfund, blev de mottatt. Kommunismen hadde bruk for denne tilslutning. Det var en reklame, men den videre forutsetning fra kommunismens side var at de lot sig omskolere til kommunister. De var alle sammen utpregede individualister og denne omskolering falt dem tungt for brystet. De skulde omdannes til masse-mennesker og blindt adlyde partiets bud og befalinger. De forsökte med ærlig vilje alle sammen. Enhetstanken var så stor i deres bevissthet at de var alle rede til offer.

De gikk inn for sine tildelte opgaver med liv og lyst. Men det tok ikke lang tid för de merket kulde omkring sig. De var ikke som de andre. De var önskelige som redskaper, men deres personlighet hadde man intet behov for. De evnet ikke selv helt å gi avkald på sin personlighet og det endte med brudd. De ser tilbake på sin feiltagelse med vemod. De teorier som kommunismen opererer med, svarer vel enda til deres lengsler, men den praktiske utfoldelse av disse teorier ga dem intet. "Guden sviktet". For leserne av boken er der lærdom å hente, både i deres håb og i deres skuffelser. Den demonstrerer for oss forskjellen mellem dröm og virkelighet. Lengselen efter en verden og en menneskehet er betydelig, fordi en sådan enhet gir löfter om fred.

Lengselen efter autoritet, orden og disiplin er også betydelig, fordi de gir löfter om rettferdighet.

Som politisk system gir kommunismen i teorien mulighet for å tilfredsstille deres lengsler. Den skaper tro. Men likesom idéen er skapt av mennesker, skal den også realiseres av mennesker. Det blir altså mennesker man tror på, (og der fører som bekjent ofte til skuffelser).

Den "inside information" som denne boken gir oss om kommunismen er (~~da~~ også) et speilbilde av menneskelig skrøpelighet i all sin brogede mangfoldighet. Det kan neppe sies å være noget nytt under solen. Historien gir oss mange eksempler på demagogi, både på det religiøse og på det politiske område. Men det er vemodig å konstatere at en teori, i vår såkaldte oplyste tid, kan flamme op til en religion som ikke bare river de ureflekterende masser med sig, men som også kan dåre mennesker hvis intelligens uomtvistelig ligger høit over det normale. Motiverne er forskjellige. Det er så. Massene lokkes av begjær og misundelse og våre forfattere av menneskekjærlighet og lengsel efter rettferdighet; men felles for alle er troen på mennesker som Guder og skapere. Troen på en samfunnsordning som redning kan lignedes med den forestilling at en praktfull ramme kan redde et slett maleri. Den dag menneskene er modne for en verden, vil rammen være lett å finne. Kommunismen som idè kan kanskje engang bli den rammen, men den kommunisme vi idag oplever som samfunnsform er en Prokrustesseng for mennesker som gir avkald på sin sunde fornuft og sin personlighet.

André Gidé, som er den mest kjente av bokens forfattere, gir uttrykk for sin tro og sin skuffelse på følgende måte:

"For nogen år siden skrev jeg om min kjærlighet og beundring for Sovjetsamveldet hvor man forsøkte å gjennomføre et eksperiment uten sidestykke. Tanken på dette fylde mitt hjerte med forventning og jeg håbet at det vilde bety et vældig fremskritt - en impuls som kunde feie hele menneskeheten med sig."

Efter at han har vært i Sovjetsamveldet, som den russiske forfatterforenings feirede gjest, skriver han:

"Avskaffelsen av kapitalismen har ikke bragt frihet til de russiske arbeidere. Det er av avgjørende betydning at proletariatet i utlandet irnsrer dette helt og holdent. De blir ikke lengere utbyttet av kapitalistiske millioner, men likefuldt blir de fremdeles utbyttet, og det på en så utspekulert lur og underfundig måte at de ikke lenger vet hvem de skal legge skylden på. De fleste av dem lever under fattigdomsgrensen og det er deres sultelønninger som danner grunnlaget for de privilegerte arbeideres - de föielige ja-menns - tykke lønningskonvolutter. Det er ingen tvil om at alle de borgelige laster og mangler fremdeles ligger latent hos mange, på trods av revolusjonen. Mennesket lar sig ikke reformere utenfra - en forandring av hjertet må til."

Tro på noget godt forandret sig til bevisthet om noget ondt. Men i de årene han levet i sin tro, trakk han tusener med sig som ikke fikk hans anledning til å prøve sin tro og derfor *faller* i den. Hans tro var en større realitet enn hans skuffelse ved å stilles overfor virkeligheten. Her er vi inne på et problem som beskjeftiger mange i vår tid. Hva er det som er det virkelige: Er det våre trosforestillinger og idéer, eller er det de materielle fakta som vi i daglig tale kalder for virkeligheten. Hvis det som skjer bare er en manifestasjon av tro og idé, bør vekten legges på årsaken, og ikke på virkningen. Den engelseke historiker Toynbee har søkt å redegjøre for de skiftende trosforestillingers betydning for menneskehetens utvikling og han mener deri å ha funnet en bakgrunn for menneskeslekten historie. Det skulde ikke være vanskelig å følge hans tankegang. Vi lever i en tid hvor motstridende idéer skaper kaos.

Diktatur - nazisme - kommunisme - demokrati er idéer som har beskjeftiget mennesketanken siden Sokrates og Platons dage, og valget mellom disse idéer som grunnlag for samfunnsform har vært, og er, årsak til revolusjoner og krige. Vi kan dessverre heller ikke hengi oss til noget begrunnet håp om en fremtidig endring i dette forhold. Det synes å gjøre sig forskjellig love gjeldende innen det åndelig h/or ^{disse} idéene blir til og inden det åndelig som leder den videnskabelige forskning av materien. Utviklingen på det ^{ist for enkelte} ordinære område fra Aristoteles dage til vår tid, gir inntrykk av det. Hvis vi betjener oss av de böker jeg nevnte for å tilegne oss en oversikt over den politiske tenkning, vil vi finde at de greske filosofers idéer og ^{teorier} evner, intellektuelt vurdert, står fullt på höide med nutidens politiske tenkeres. Det er ingen utvikling å spore.

I den videnskabelige forskning derimot er det anderledes. Der bygges det videre fra generasjon ~~er~~ til generasjon, under utnyttelse av alle opdagelser og erfaringer med en enorm utvikling og fremgang tilfølge. Man kan selvfølgelig begrunne denne forskjell i forskjellen mellom det abstrakte og det konkrete, men begrunnelsen tilfredsstillende ikke helt. Også på det politiske område disponerer vi over erfaringer samlet og bearbeidet i verdenshistorie. Alle idéer ~~er~~ har vært prøvet i praksis. Betyr da erfaring intet på dette område ?

Det synes unektelig å være så og begrunnelsen er neppe vanskelig. Det skyldes vår egenart som livsform - som menneske.

Vi har fått evnen til gjennom vår tanke å frigjøre oss for materien, men vårt legeme er lenket til den.

Teknisk er vi nu kommet så langt at vi kan fly og trosse tyngdeloven. Vi kan heve oss til skyene, men vi må ned til jorden igjen for å leve. Vår tanke kan også heve sig til skyene, men den må ned igjen til legemet og befatte sig med dets daglige behov. Livet kan fortone sig forskjellig for tanken deroppe i skyene og der-nede innen legemets snøvre ramme. Det er imidlertid denne snevre ramme ideene er henvist til for sin forvandling til virkelighet.

Som vannet tar form av den krukken det oppbevares i, må vår tanketa form av vårt legemes materielle behov. Frigjør tanken sig helt fra denne form, flyter den ut i formløs abstraksjon. De millioner av mennesker som sulter eller lever uten sikkerhet for det daglige bröd, har bare interesse for den samfundsform som gir dem mat. Det er "maven" og ikke "hjerne" eller "hjerte" som former deres tanker.

Når sulten er stillet, kan der pusles med alternativer. Da opstår der andre behov som kan samles under begrepet som leve-standard, klasser - nasjonalisme, imperialismen og de nåværende samfundsformer bærer både i idé og i virkelighet preg av disse behov.

Hvis vi tar et overblikk over forholdene på jorden idag, vil vi finde at betydelige deler av menneskeheten lever under så primitive og kummerlige forhold at nödtörft og næring vil være dominerende faktorer i deres idealer hvor det gjelder valg av samfundsform.

I den såkaldte kultiverte del av menneskeheten finner vi de övrige ovennevnte behov som dominerer i broget variasjon. Hvad er bedst for mig - hvad er bedst for min klasse - hvad er bedst for min nasjon - hvad er bedst for menneskeheten.

Å finne en samfundsform som kan tilfredsstille alle disse behov, er en vanskelig oppgave. Mange har fölt sig forvissnet om å ha löst oppgaven og denne forvisning har igjen funnet sitt uttrykk i en trang tid å overbevise andre. Her er det fanatisme og vold finner sin næring. Min lösning er den ene rette - jeg vet hvad der tjener til ditt bedste. Og så har man det gående slik som det har gått og går, såvel på det politiske som på det religiöse område. Og midlene var til alle tider de samme. Forkjetring, inkvisisjonslikvidasjon og konsentrasjonsleirer. Denne slutningsrekken förer oss tilbake til det enkelte menneske. Alt finner sin forklaring i vår egenart som livsform. Erfaring lærer oss at vi er slik og at verden derfor også blir slik og det spørsmål ligger nær: Er der nogen mögighet for en utvikling eller en forandring i vår egenart som kan gi löfter for frem-

tiden? Hvis vi holder fast ved de slutninger som jeg foran har trukket, er der neppe nogen grunn til optimisme. Hvis Marx og Engels hadde rett i sin påstand om at det vi kalder religion, kunst og kultur bare er tankepill,^{og} tidsfordriv for mennesker som ikke lenger trenger å bekymre sig om legemets daglige behov, da er det vanskelig å finne et utgangspunkt for optimisme.

Vi må sette vårt håb til en feil i den slutningsrekke jeg har trukket op. Er det så at religion, kunst og kultur- menneskets lengsel/efter det gode, det samme og det skjønne - kun melder sig hos mette og materielt ~~ubekymrede~~ bekymringsløse mennesker? Når man søker svar på dette spørsmål, er man ikke bare henvist til gjetninger. Der lever fremdeles primitive folk som er gjort til gjenstand for inngående studier og religionshistorien gir også et rikt stoff til bearbeidelse og eftertanke i denne forbindelse. Vårt spørsmål bør vel formes slik: Kan mennesketankes søken ut over det materielle alltid finex sin forklaring i materielle behov?

Etnologer som Sir Frazer, Schury, Theodor Reich gir oss et innblikk i det primitive menneskes søken og trosforestillinger, og vår tids psykologer som Freud, E.G.Jung og James Jeans gir oss en oversikt over vår tids kunnskap om oss selv og våre motiver i vårt åndsliv.

Primitive mennesker har ingen problemer. De har svar på alle spørsmål. Det er de avdödes ånder som dirigerer det hele. For mennesket er det bare om å gjøre å holde sig til venns med åndene, så går alt bra, og deres religionsformer og livsløve kan føres tilbake til dette ubrudte samliv mellem avdöde og levende mennesker. De avdöde holder sin hånd over dem hvis de oppfyller de kultuskrav som deres religionsform stiller, og hvis det går dem galt er årsaken klar. De kan sviaket i sitt forhold til åndene og må ta sin straff. Disse trosforestillinger og dette ansvarforhold må vel antas å være de dype-religgende rötter til det vi idag innbefatter i begrepene religion og moral. Veksten kan følges. Mennesker/sammslutning i jordbruker-samfund skapte behov for nye former: menneskets forhold til åndene og det innbyrdes forhold mellem mennesker tok form og en av de eldste former vi kjenner er kong Hamurabbis og Moselovens 10 bud.

Disse 10 bud er en syntese av abstrakt trosforestilling og konkret behov for en regulering av forholdet mellem mennesker. De er en syntese av religion og politikk.

Religion og politikk har under utviklingen imidlertid revet sig lös fra hinannen og etableret sig som 2 selvstendige disipliner. Ansvaret overfor en hinsidig ånd eller gud er falt bort i politikken.

Me nesker har overtatt Åndenes og Guds rolle. Det er ikke noget enestående tilfelle. Medisinsk videnskap, rettsvidenskap, biologi, astronomi o.s.v. er disipliner som har gjennomgått samme utvikling. Det er ikke så lenge siden dette skisma fant sted. Jeg trenger bare å nevne navne som Giordano Bruno og Galilei. I dag må dog adskillelsen sies å være fullbyrdet. I vår tids søken etter den ideelle samfunnsform er gudsbildet tilsyneladende falt ut og det kan fortone sig som om man utelukkende opererer med realiteter og konkrete behov. Den sunde fornuft har tatt ledelsen og der etableres et dønnensidigt ansvarforhold. Den guddommelige autoritet er erstattet. Regnskapet skal gjøres op her og ikke hisset. Jeg sikter her spesielt til den samfunnsform som i vår tid sprer sig over jorden og idag omfatter en vensentlig del av menneskeheten: Kommunismen.

Vi kjenner ^{Kommunismen} den som teori gjennom Marx og Engels arbeider. Vi kjenner den i praksis gjennom renegaten Kravchenkos böker: "Jeg valgte friheten" og "Jeg beviser" og vi kjenner den gjennom forfatterne av böken "Guden som sviktet". I tillegg til dette har vi i disse dage fått Isaac Deutschers: "Biografi av Stalin" som kanskje gir oss det bedste grunnlag for en vurdering. Denne biografien gir oss avledning til å følge en idé (og) et menneske, ^{et menneske} gjennom en årelang utvikling.

Skjepis 2a 4
 Del 8 av 10
 100

Skjepis 2a 4
 Del 8 av 10
 100

8

Josef Vissarionowitsch. Koba (den ukuelige).

Josef Vissarionowitsch Djugasjvili vokser op i et fattig hjem. Hans foreldre er rømte livegne og hans far ernærer sig som skomaker. Materiell nød er gutten; miljø som barn. Han viser anlegg for lesning og får utdannelse hos munkene i et klosterlignende seminarium for teologer. Der er oprør i gutten sind og oprørstanken omgir ham på alle hold. Det er både ^{national} materiell frihet for Georgia, hans fedreland, som lider under russisk åk, og frihet for materiell nød, hans tanker beskjeftiger sig med. Under press av disse lengsler lærer han Marx' og Engels teorier å kjenne. Di river ham med og han blir utvist av seminariet som uskikket for teologiske studier. Der er tendt en ild i ham og han setter alle hensyn til sin egen bekvemmelighet og sine egne materielle behov tilside for å holde denne ~~idéen~~ vedlike. Han vier sitt liv til sin oppgave å skape nye livsforhold for sitt folk. Han var 15 år gammel. Han var ung nok til å riveds med av en idé og gammel nok til å forstå hvad det krevet av personlig offer. I tiden 1894 til 1916 blev han arrestert gjentagne ganger og forvist til Sibir gjentagne ganger. Han flyktet og gjenoptok sitt arbeide som ^{in spirator} kooperativ-redaktør og oprørsleder uten betenkning. Intåt kunde stanse ham. Hans liv stod til disposisjon for idéen. Hvis nogen av oss gjør noget lignende, regnes vi for ~~helt~~ heltier blant våre meningsfeller. Var hans motiver gode eller onde? Var det ~~trangen~~ trangen til å hjelpe lidende medmennesker eller var det hat og hevnfølelse som tendte ~~idéen~~ idéen i ham. Det vil neppe være mulig å måle og veie disse motiver med en innbyrdes sammenligning for öie. Mål og midler er så innfilitret i hverandre at en analyse av bestandelene er umulig. I tiden fra hans 15. år til han 37. år, da revolusjonen bröt ut, er mannen og idéen ett begrep. Oprør mot det bestående. Med oktoberrevolusjonen i 1916 begynner et nytt avsnitt i hans liv. Som en tro tjener av Lenin kommer han med i det første makth^{av}triumvirat, Lenin - Trotsky - Staling. Der er ikke lenger nogen over ham, men der er mange ved siden av ham. Han er den minste av de tre, både utad og innad og det har han vanskelig for å forsone sig med. Han har

fått smak på ^{Makt} og det gir ham en glupende appetitt. Alle hans egenskaper stilles nu til disposisjon for en ny følelse og en ny idé. Ergjerrighet og makt. Intellektuell mindreværdighetsfølelse likeoverfor kolleger og konkurrenter, lader ham op og fører til utfoldelse av de egenskaper og evner som hos ham finnes mere utviklet enn hos hans rivaler. Taktikk, sluhet og hensynsløshet er hans våben i kampen om makten. Frihetskjemperen, som selv en objektiv vestens borger vanskelig kan unddra sin sympati, forvandler sig til en taktiker og politiker med egne formål og endelig til en diktator med uindskrekket makt. Når man følger Isaac Deutschers fremstilling av denne utvikling, kan man vanskelig undgå en viss beundring for et menneskes dyktighet, men sympatien svinder. Gjennem et liv i kamp er han blitt Koba, den ukuelige, og Stalin mannen av stål, som er de 2 navne han går sig selv. Menneskelige følelser kommer leilighetsvis tilsyne, men det er en helt ufattelig følelsesløshet likeoverfor det enkelte individ som preger ham. 2 ganger var hans lederstilling sterkt truet og begge ganger var det hans jernhårde hensynsløshet som holdt på å felle ham. Efter Lenins første slagtilfelle i 1922 opstod der vanskeligheter mellem republikken og Stalins fedreland Georgia. Stalin sendte russiske tropper som slog ned opposisjonen med en slik brutalitet at der blev sendt klager til Lenin. Lenin blev oprørt over Stalins fremgangsmåte og i sitt testamente tilrådede han partiet å kvitte sig med Stalin. Det lyktes Stalin ved intriger og utnyttelse av sin maktstilling å få underslått denne del av Lenins testamente for offentligheten, tiltrods for Lenins enke Kruskajas protest. Denne gang var det Simonjev som reddet ham. Annengang var under den hensynsløse kollektivisering av landbruket hvor millioner av mennesker blev drept eller forvist til Sibir. Stalins annen hustru bebreidet ham hans hensynsløshet i et selskap, men blev overfuset med skjellsord av sin gemal. Hun gikk rett hjem fra selskapet og ^{tok liv av sin} begikk selvmord. Dette gikk öiensynlig inn på ham og han stilte sin stilling til disposisjon for politbureauet, ^{den som var det Molotov} som stanset enhver diskusjon om hans fratreden med disse ordene: "Hold op med det der - De har partiets tillid". Om Stalin på sin bane hittil kunde sammenlignes med en krigstank med angreps og forsvarsvåben pekende til alle kanter, vil det være mere illustrerende for hans fortsatte bane å sammenligne ham med en bulldozer som hensynslöst vrøiter vei. Der var ikke lenger nogen som bestred hans førerskap. Han ryddet rent omkring sig. De fleste av hans kamerater fra frihetkampens tid blev enten landsforvist eller drept. Efter mordet på hans ven Kirov i Leningrad i 1934, satte han igang en ut-

rensning som savner sidestykke i historien. Hans valgsprog er: Bedre å forebygge enn å kurere og hensikten helliger i hans bevissthet et-hvert middel.

Den Leninkultus, som i sterk strid med Lenins innstilling og ønske - opstod etter hans død, var det Stalin som satte i scehe og han overtok selv yppersteprestens rolle til å begynne med, for senere å inntå Lenins plass i denne kultus. Deutscher fører leseren tilbake til Stalins 5 årige studietid i det gresk-ortodokse seminar for å finne et utgangspunkt for Stalins forestillinger og smak. Gudebilledet mangler ikke i Stalins kommunisme. Motivet for Stalins utryddelse av alle kampfeller fra oprørs- og revolusjonstiden, har vært gjenstand for mange gjetninger. Deutschers påstand synes å være den sannsynligste. Stalin følte sig ikke sikker så lenge der fantes menn omkring ham som i tilfelle av uro og opposisjon kunde stilles op som motkandidater til hans stilling. Denne påstand forutsetter en kynisme, og følelsesløshet og mangel på moral som må sies å ligge helt utenfor de grenser som det faller naturlig for oss å regne med hos et menneske.

Med de opplysninger som er tilgjengelige for oss synes imidlertid Deutschers påstand å være vel underbygget.

Hvad har så denne mann - som kunde gi avkald på alle almindelige moralske følelser og stille sig utenfor og over alle de love som er gitt for samfund mellem mennekse - utrettet. Han har omformet en av verdens største nasjoner.

Ruslands materielle produksjonsapparat stod i 1930 tilbake for hvilket som helst middelstort land i Europa. Rusland er idag den største industrimakt i Europa og nr. 2 i hele verden. I løpet av vel 10 år er antallet av byer i Rusland fordoblet og bybefolkningen er øket med 30 millioner. Tallet på skoler og undervisningsanstalter er mangedoblet. Hele folket er blitt satt på skolebenken. Folkets tørst efter opplysning, videnskap og kunst er blitt vekket. Stalin opmuntret og tilskyndet interessen for vestens kulturarv. Ungdommen blev innpodet respekt for og kjærlighet til andre nasjoners kunst og klassiske litteratur. Oplag av utenlandske klassikere var ved krigens begynnelse i Rusland: Byron 1/2 million - Balzac nesten 2 millioner - Dicks 2 millioner - Goethe 1/2 million - Heine 1 million - Victor Hugo 3 millioner - Maupassant over 3 millioner - Shakespeare 1.200.000 og Zola 2 millioner. I motsetning til Hitler har Stalin ikke forbudt den yngre generasjon å studere sitt hjemlands klassikere hvis ideologiske synsmåte ikke stemmer med hans

egen. Lenin uttalte etter revolusjonen i 1916:

"Overklassens kultur ligger på et jammerlig lavt niveau. Ikke destomindre ligger den høiere enn vår. Ussel og elendig som den er, så er den trods alt høiere enn den kultur våre ansvarlige kommunist-administratorer sitter inne med."

Stalin har ført et halvasiatisk barbarfolk frem til europeisk kulturniveau, ^{hva som folkets opplysning angår} mens det med en viss rett kan sies at Hitler barbariserte et europeisk kulturfolk. Rusland er idag en dominerende stormakt som kun kan side stilles med U.S.A. Her er övd et storverk. ~~Men~~ dertil kommer Stalins personlige innsats og deltagelse i krigen mot Tyskland, er det intet å forbause sig over at han idag i Russiske öine fortøner sig som et overmenneske i hvis hender man trygt ^{kan legge} sin egen og sitt lands skjebne. Hverdagens målestikk passer ikke på ham. Deutscher er inne på sammenligninger mellom Stalin og tidligere mennesker som her overtatt Andenes og Guds rolle. Det er ikke noget enestående tilfelle. Medisinsk videnskap, rettsvidenskap, biologi, atomoni o.s.v. er disipliner som har gjennomgått samme utvikling. Det er ikke så lenge siden dette skisma fant sted. Jeg trenger bare å nevne navne som Giordano Bruno og Galilei. Idag må dog adskillelsen sies å være fyllbyrdet. I vår tids søken efter den ideelle samfunnsform er gudsbilledet tilsyneladende falt ut og det kan fortøne sig som om man utelukkende opererer med realiteter og konkrete behov. Den ~~sunde~~ sunde fornuft har tatt ledelsen og der etableres et dennesidigt ansvarsforhold. Den guddommelige autoritet er erstattet. Regns apot skal gjøres op her og ikke hisset. Jeg sikter her spesielt til den samfunnsform som i vår tid sprer sig over jorden og idag omfatter en vesentlig del av menneskheten: Kommunismen. Vi kjenner den som teori gjennom Marx og Engels ~~teori~~ arbeider. Vi kjenner den i praksis gjennom renegaten Kravchenkos böker: "Jeg valgte friheten" og "Jeg beviser" og vi kjenner den gjennom forfatterne av boken "Guden som sviktet". I tillegg til dette har vi i disse dage fått Isacc Deutschers: "Biografi av Stalin" som kanskje gir oss det bedste grunnlag for en vurdering. Denne biografien gir oss ~~anledning~~ anledning til å følge en idé og et menneske gjennom en årelang utvikling.]

diktatorer. Han nevner Cromwell, Robespierre og Napoleon, men til- trods for mange likhetspunkter er der ingen av disse sammenlig- ninger som er treffende. Stalin lar sig ikke forene med en be- stemt ideologi. Han har svinget fra det ene standpunkt til det annet og hans kursendringer er verdensberømte. Han har som dik- tator ikke latt sig lede av en idé, men valgt den idé som i öie- blikket ~~har~~ fremmet hans hensikt. Opportunismen er et fremtreden- de træk hos ham og ingen kan bestemme hans fremtidige handlinger på grunnlag av hans tidligere. Hans evne til å avfinde sig med ideologier i handlingens öieblikk er betydelig.

Hvad er hans hensikt er spørsmålet. Han vil selv velge de midler som tjener hans formål. For den övrige verden er det derfor av den allerstörset betydning å bringe på det rene hvad hans formål er til enhver tid. Lederne av den russiske revolu- sjon, med Lenin i spissen, var av den opfatning at revolusjonen måtte begynne i det industrialiserte Europa hvis den skulde føre frem til proletariatets diktatur. En proletarrevolusjon i Rus- land alene hadde de liten tro på. Da det så lyktes å gjennomføre revolusjonen i Rusland, så de frem til en spredning av revolu- sjonen over hele Europa som en selvfølgelig forutsetning for sta- bilitet. Stalin hadde nok også oprindelig dette syn, men han ev- net å forme sitt syn efter den foreliggende situasjon. "Social- "lisme i et land" blev derfor hans parole. En ting ad gangen. Efter krigen meldte ønsket og behovet om en spredning sig med styrke. "Socialisme i en zone" er hans parole idag, men vi må gå ut fra at "socialisme i en verden" er hans ønskedröm.

Det er ganske naturlig. Hans makt og Ruslands makt er betinget av ro i Rusland. Smittefaren for uro vil alltid være tilstede. Innlemmelse av nabostater under ~~Sovjet~~ Sovjet og jern- teppe mot vestens smittefare er ganske naturlige forholdsregler. Hans personlige innstilling likeoverfor vestens demokratier kan der neppe være megen tvil om. Det hat og den forakt han næret for sitt eget lands undertrykkere för revolusjonen, har ~~han~~ han overflyttet på de "rätne kapitalistiske demokratier". Han har ikke ved selvsyn erhvervet sig noget kjenskap til andre land og ser bare på dem som hindringer for sin egen maktutfoldelse og sitt eget lands lederstilling i verden. Det er neppe hogen grunn til å betvile at den övrige verdens vern mot hans herredömme idag er av teknisk og ikke av moralsk eller kulturell art. Det er atom- bomben som foreløbig sperrer hans vei og en samlet ~~og~~ oprustning

av alle truede lande kan muligens holde den sperret noen tid.

Hvad skal vi mene om mennesket Stalin. Han har båret mange navn under sin illegale virksomhet for å holde sig skjult, men det er bare 2 av dem som han har ønsket å bære. Det er Koba - den ukuelige - og Stalin, mannen av stål. Disse 2 navnene må vi gå ut fra gir uttrykk for nogen av hans tanker. Det må antaes å ha formet sig i hans sind en overbevisning om at den mann som skulde omforme et samfund, måtte være en ukuelig mann av stål. Som revolusjonær representerte han disse egenskaper og han fortsetter med det som diktator.

Hans vilje er idag bestemmende for en vesentlig del av menneskeheten og beskjeftiger den øvrige del av menneskeheten som enda ikke er underlagt hans vilje. Historien kan opvise personer hvis vilje og handlinger har hatt lignende dimensjoner. Alexander den store - Cæsar - Karl den store - Napoleon - Hitler. De har alle hatt sin tid og er ikke mere. De er historie. Stalins tid er vår tid. Han vedkommer oss selv og våre barn. De linjer han velger griper direkte og indirekte inn i vår daglige tilværelse. Fra Peking til Berlin lever nesten en milliard mennesker prisgitt hans vilje eller innflydelse. Han lokker og truer sig nærmere inn på oss for hver dag og han har tilhengere i vårt eget samfund.

Innen sitt maktområde skaper han disiplin ved hensynsløs vold. Han omskaper menneskesamfund ved likvidasjon av all opposisjon. Han ensretter. I hans samfund er retten til å leve betinget av lydighet mot hans bud og befalinger. Han forakter tro på en gud, men krever selv en guds myndighet over liv og død.

Det har forbauset mig ~~noget~~ at hans biografi ~~av~~ Isaac Deutscher under sitt arbeide ikke er kommet Friedrich Nietsches Overmenneske ihu. "For en skaper," sier Nietzsche - "melder der sig intet spørsmål om godt eller ondt. Han skaper først og så spørges der om godt og ondt. Mennesket er en bro. Overmennesket vil se tilbake på mennesket som vi ser tilbake på våre forgjengere - apene. Massen består av "de altfor mange"." (Schopenhauer: Naturrens Fabrikvare). Jeg vil ikke hermed antyde at Nietzsche skulde hatt nogen innflydelse på Stalin, men det som interesserer mig er å påpeke at der innenfor rammen av det biologiske begrep ~~ixHomoix~~ - Homo Sapiens - mennesket - må regnes med en betydelig variasjonsbredde - ikke principiell - men dimentionell. Alle de egenskaper som demonstreres av en Stalin kan gjenfindes i ethvert eksemplar av menneskearten - som spirer av forskjellige dimensjoner. Der er

intet hos ham som avviker fra det menneskelige. Det er dimensjoner og ^{innholdets} ~~innholdets~~ blanding av egenskaper som er spesielle for ham. Hvad en Nietzsche kan forme i sin tanke, kan en Stalin forme i handling, selv om motiver og formål er forskjellige. Felles for begge er troen på at mennesker kan omskapes. Nietzsche vilde omskape dem innenfra, Stalin utenfra. Det er ikke en ideologi som truer oss. Det er et menneske.

Den ideologiske forskjellen mellem socialisme og kommunisme er ikke iöinefaldende. De vil begge Statens overtagelse av alle produksjonsmidler og ökonomisk demokrati. Det er midlerne som skiller dem. Socialistene vil fare frem med lempe og helst støtte sig til en folkemajoritet. Kommunistene har ikke tid til det. De vil ha hurtigere utvikling. De vil bruke vold og skaffer sig en nominell majoritet ved vold og fusk. Kommunistene er gretne sosialister. De har ingen respekt hverken for folk eller individer, men forunderlig nok en påfallende repsekt for ord. De betjener sig av den socialistiske terminologi, men de har sine egne definisjoner. Mennesket Stalin föler sig visselig hevet over alle disse små apekatstreker. Han er ikke bundet av nogen ideologi. Det har han tydelig nok vist. Han er skaper av et nytt rike. Hans rike har forelöbig ingen annen samfundsform enn denne: Å lyde. Hvad der er godt og öndt, sandhet og lögn, forbeholder han sig eneretten til å avgjöre. Hvis atomvåbnet var falt i hans hender, vilde drömmen om en verden vart ~~ix~~ i overgang til virkelighet idag, omenn for mange i en noget uventet form. ¹⁵ ~~J~~ Jeg har stillet et spørsmål: Kan mennesketankes söken ut over det materielle alltid finde sin forklaring i materielle behov ?

I den snevre forstand som Marx og Engels postulater er utnyttet i propagangaöiemed, må dette spørsmål besvares med nei. Vi vilde ikke fa det til å stønne på nogen av verdenshistoriens retningsgivende tenkere og heller ikke på Marx og Engels. Det er ikke så enkelt. Mennesket lar sig ikke definere som materie. Det löser i alle fall ingen problemer. Det vi kalder ånd må også taes med og hvor det gjelder tanker, vil denne bestönddel av et menneske måtte tillegges en viss betydning. At der alltid vil være en vekselvirkning mellem materie og ånd, er det neppe nulig å be- nekte, og det er ~~denne vekselvirkning~~ dette vekselvirke som gir vår liysform dens særpreg. Det er det menneskelige og vår söken ut over det materielle vil aldrig kunne frigjöre sig fra det menneskelige. Vi söker intet som vi ikke gjør oss forestillinger om og våre

forstillinger er begrenset til det menneskelige.

Feilen i min slutningsrekke er det ensidige valg av utgangspunkt. Materien alene gir intet grunnlag for slutninger. Som menneske er vi på marsj fremover mot ukjente høider. Vi smiler overbærende av våre forfedre og går videre. Kan hende vi må passere dype daler på vår vandring og for mange av oss fortoner det sig som om vi for tiden er på vandring nedover i dalen, men høiderne i det fjerne vil vi ikke tape av syne. Vi lever i en stor tid. Det menneskelige demonstreres for oss i en ~~Gandh~~ Gandhi og i en Stalin. Menneskehøvet settes i opprør, men det vil visse- lig engang falde tilro igjen og finde sin form. Alt menneskelig har form eller tar form. Nogen mennesker lever når det har form, andre når det tar form.

Det siste synes å være vår skjebne. Utviklingen av den åndelige og den materielle innen det menneskelige, har öien- synlig ikke lett for innbyrdes å avstemme tempo.

I det siste hundreår har det jordbundne i oss gjen- nemgått ~~en~~ fantastisk utvikling, mens det åndelige synes å ha stag- nert. Teknik og naturvidenskap har sprengt den ramme som var lagt om vår åndelige arv og den abstrakte söken og lengsel i menneske- sinnet er tilsyneladende skjövot tilside. Den har ikke fulgt med i utviklingen og er blitt hengende i luften uten ramme. Den gamle form er blitt borte og den ny er ikke funnet enda. Både i religi- on og politikk strekker vi oss efter idealer som vi vet vi ikke kan nå. Bjergprekenens salighet og en menneskehet er like uopnåe- lige for vår forstand, men menneskene ophörer ikke å strekke sig efter disse idealerne. Det er de som leder menneskehetens utvik- ling selvom andre av våre menneskelige ~~egenskaper~~ egenskaper, som maktbegjær og materialisme, til tider kan före oss inn i mørke tunneller på vår vandring fremover. Hvor mange og hvor lange tider tiden be- står av, vet vi ikke, men sålenge idealene lever, lever også håbet om at vi vil nå frem i dagen ~~igjen~~. engang.

Den ~~kommer~~ ^{nyeste} fra Ballistiske Forskninger i Sverige og tilkædet
Rapport "Reports on communist Activities in eastern Europe"
"Newsletter from behind the Iron Curtain" ~~kommer~~ ^{Forsigtigt} det
er å holde den fri verden og gøre med Ubrøddelig bæk
Kontrollat.

Da min Kollega Direktør Schjæbne hørte at jeg skulle holde
Foretog om Rusland så han: "Ha Beviis om det de da"
Det er et nærliggende Spørgsmål og jeg vil derfor
gjernings ^{naar} for jeg med så stor Interesse har søgt å
høje mig Oplysninger gennem den Litteraturløse som
vi har ^{vær} til efter Frigjøringen.

I Okkupaationstiden fik jeg flere personlige kender blandt
russiske Fanger. ^{det var kenderne der} det har givet mig naturligt å gøre
mig Fortællinger om deres Skjæbne. Jeg lærte at
disse Russere var lige overbevist om Sandheden i sin
Bolsjeviske Lidskabshæder og lige faulvise som en norsk
Pioner eller ~~Mariner~~ ^{havarer} i sin Lidskabshæder.
Jeg skal nævne et Eksempel:

Soldaterne: Jeg N.M. forpligter mig som
Sovjet. Sannaldels kigger til å forvare mit Land uden
å spare mit Blod og mit Liv under min Oustandghet
å la mig ta i Lidskab og Fjendskab og derfor altid å
ha en lille Patrouille i Reserve til mig selv om der ikke
skulde vise sig nogen anden Udvikling. Hvis der ikke var den
disse Forsikkelser till og holdt er jeg som Lidskabshæder
Lidskabshæder til Sovjetens Udvikling. Et af mine Lidskabshæder